16. 7. 2003

ID: 21838

Dobré mravy

Použití korektivu „dobré mravy“ při výkonu práva za účelem dosahování ideje spravedlnosti (aequum en bonum) v konkrétním případě nesmí vést na druhé straně k oslabení principu jistoty (bezpečnosti) občanskoprávního styku.

Použití korektivu „dobré mravy“ při výkonu práva za účelem dosahování ideje spravedlnosti (aequum en bonum) v konkrétním případě nesmí vést na druhé straně k oslabení principu jistoty (bezpečnosti) občanskoprávního styku.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 642/2002, ze dne 29.11.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce Ing. L. R., zastoupeného, advokátem, proti žalované K. R., zastoupené, advokátem, o zaplacení 88 000 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 17 C 89/99, o dovolání žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. ledna 2002 č.j.16 Co 455/2001-98, tak, že dovolání zamítl.

Z odůvodnění :

Žalobce požadoval po žalované zaplacení 88 000 Kč s příslušenstvím s tím, že o tuto částku se žalovaná na jeho úkor bezdůvodně obohatila, když v období od července 1997 do února 1998 žalobce platil žalované výživné manželky, ačkoli k tomu nebyl povinován.

Obvodní soud pro Prahu 6 rozsudkem ze dne 10. ledna 2000 č.j. 17 C 89/99-36 - poté, kdy zastavil řízení v části, jíž se žalobce po žalované domáhal zaplacení 6 032,40 Kč s 10 % úrokem od 1. 8. 1997 do zaplacení, - uznal žalovanou povinnou zaplatit žalobci 81 967,60 Kč s 10 % úrokem od 21. 6. 1999 do zaplacení; v části, v níž žalobce žádal, aby žalovaná byla uznána povinnou zaplatit mu 10 % úrok z částky 81 967,40 Kč od 1. 8. 1997 do 20. 6. 1999, žalobu zamítl. Současně rozhodl o nákladech řízení a o soudním poplatku.

Poté, kdy Nejvyšší soud České republiky usnesením ze dne 26. 9. 2001 č.j.25 Cdo 310/2001-82 zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 8. 6. 2000 č.j. 19 Co 263/2000-63 a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení, rozhodl Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 29. ledna 2002 č.j.16 Co 455/2001-98 tak, že rozsudek soudu prvního stupně v odvoláním napadeném vyhovujícím výroku o věci samé změnil tak, že žaloba o zaplacení 81 967,40 Kč s příslušenstvím se zamítá. Současně rozhodl o nákladech řízení.

Shodně jako soud prvního stupně vycházel odvolací soud ze zjištění, že manželství účastníků uzavřené 5. 10. 1990 bylo rozvedeno rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 9. 4. 1997; příčinou rozvratu manželství byly rozdílné povahové vlastnosti účastníků a jejich rozdílné představy manželského soužití, které vyústily ve vzájemné odcizení a navázání známosti žalobcem.. Žalovaná

podala proti rozsudku o rozvodu odvolání, které posléze podáním ze dne 4. 2. 1998 vzala zpět a Městský soud v Praze proto usnesením ze dne 11. 2. 1998 č.j. 53 Co 318/97-118 odvolací řízení zastavil. Rozsudek o rozvodu manželství účastníků tak nabyl právní moci 17. 7. 1997. Nezletilý K. R., nar. ..., který je pohybově a mentálně retardován, byl pro dobu po rozvodu svěřen do výchovy žalované a žalobce byl uznán povinným platit na jeho výživu počínaje právní mocí rozvodu 12 000 Kč měsíčně. Kromě vyživovací povinnosti k nezletilému K. mají oba účastníci vyživovací povinnost ke zletilé dceři T., narozené z jejich prvého manželství, která není dosud výdělečně samostatná. Žalovaná má pak další vyživovací povinnost k nezletilé K. R., nar. ..., jejímž otcem je J. K. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 7. 10. 1996 vydaným v řízení vedeném pod sp. zn. 19 C 6/96, který ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 17. 2. 1997 č.j. 19 Co 29/97-48, nabyl právní moci 15. 5. 1997, byla žalobci, jehož průměrný čistý měsíční příjem čítal cca 50 000 Kč, stanovena povinnost platit výdělečně nesamostatné žalované na výživu manželky počínaje dnem 7. 2. 1996 měsíčně částkou 11 000 Kč a dluh na výživném za dobu od 7. 2. 1996 do 28. 2. 1997 (splatný do 6 měsíců od právní moci rozsudku) byl vyčíslen částkou 63 813 Kč. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 dne 13. 5. 1999, vydaným v řízení vedeném pod sp. zn. 18 C 81/98, ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 7. 9. 1999 č.j. 16 Co 335/99-110 bylo žalobci uloženo přispívat na výživu žalované jako rozvedené manželky měsíčně částkou 7 000 Kč od 1. 4. 1998 do 30. 9. 1998 a částkou 10 000 Kč měsíčně od 1. 10. 1998 nadále; dluh na příspěvku na výživu rozvedené manželky za dobu od 1. 4. 1998 do 31. 8. 1999 byl vyčíslen částkou 125 000 Kč splatnou do 6 měsíců od právní moci rozsudku. tento rozsudek nabyl právní moci 30. 9. 1999. Na podkladě těchto zjištění odvolací soud shodně se soudem prvního stupně uzavřel, že za situace, kdy žalobce žalované plnil výživné po 17. 7. 1997, došlo na straně žalované k bezdůvodnému obohacení, neboť poté, co žalovaná vzala zpět své odvolání proti rozsudku o rozvodu manželství, nabyl tento rozsudek právní moci jako kdyby k podání odvolání nedošlo. Narozdíl od soudu prvního stupně však dospěl k závěru, že zjištěné okolnosti případu umožňují aplikaci ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObčZ“).

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, v němž namítá, že odvolací soud věc nesprávně posoudil, dospěl-li - s odkazem na ustanovení § 3 odst. 1 ObčZ - k závěru, že výkon práva žalobce je v rozporu s dobrými mravy. Podle názoru žalobce nebyly podmínky pro aplikaci zmiňovaného ustanovení naplněny. Žalovaná si měla být vědoma právních důsledků svého jednání, neboť na rozdíl od něho byla v rozvodovém řízení zastoupena advokátem a bylo výlučně na ní, jak bude s odvoláním disponovat. Zpětným vyznačením právní moci rozvodového rozsudku získala pro syna oproti předrozvodové úpravě navýšení výživného o 3 000 Kč měsíčně. Žalobce by v období od července 1997 do února 1998 vzhledem ke svým poměrům pravděpodobně nebyl uznán povinným přispívat na výživu žalované coby rozvedené manželky částkou vyšší než 7 000 Kč měsíčně, což ostatně potvrzuje i pozdější soudní rozhodnutí o příspěvku na výživu rozvedené manželky. Závěr odvolacího soudu, že odepřením práva na vydání bezdůvodného obohacení nevzniká žalobci zvlášť citelná finanční či jiná újma, není vyargumentován a je nepřesvědčivý a nesprávný. Napadené rozhodnutí je neakceptovatelné, neboť ve svých důsledcích vnáší do tohoto sporu prvky zpětné účinnosti a to ve prospěch pouze jedné strany sporu. Omezenější možnosti žalované bylo totiž možno respektovat již tím, že by žalované bylo umožněno vydat žalobci bezdůvodné obohacení ve splátkách. S odkazem na uvedené důvody žalobce navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) projednal věc podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů – dále jen „o.s.ř.“; po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 k tomu legitimovaným subjektem (žalobcem) řádně zastoupeným advokátem

(§ 241 odst. 1 a 2 o.s.ř.), a že jde o rozsudek, proti němuž je podle § 237 odst. 1 písm. a/ o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že není opodstatněné.

S přihlédnutím k dovolatelem užitému dovolacímu důvodu (§ 241a odst. 2 písm. b/ o.s..ř) a jeho obsahové konkretizaci se dovolacímu přezkumu otevírá právní závěr odvolacího soudu dovozující, že okolnosti daného případu umožňují uzavřít, že výkon práva žalobce na vydání bezdůvodného obohacení je v rozporu s dobrými mravy.

Podle § 3 odst. 1 ObčZ výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Ustanovení § 3 odst. 1 ObčZ je obecným ustanovením hmotněprávní povahy, které dává soudu možnost posoudit, zda výkon subjektivního práva je v souladu s dobrými mravy, a v případě, že tomu tak není, požadovanou ochranu odepřít. Pokud jde o výkon práva, které účastníkům dává přímo právní předpis, přichází v úvahu aplikace tohoto ustanovení jen ve výjimečných případech.

Dobrými mravy rozumí ustanovení § 3 odst. 1 ObčZ souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují svoji neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních. Těmto normám zásadně neodporuje, požaduje-li někdo vydání toho, čím se na jeho úkor někdo jiný bezdůvodně obohatil, neboť právo žádat vydání takového obohacení přiznává přímo právní předpis, a to ObčZ ve svém ustanovení § 451. V posuzovaném případě však dovolací soud shodně se soudem odvolacím shledává v rozporu s dobrými mravy – tak jak byly shora definovány - výkon žalobcova práva žádat po žalované vydání bezdůvodného obohacení, které vzniklo pouhou skutečností, že žalovaná vzala zpět své odvolání proti rozsudku, jímž bylo manželství účastníků rozvedeno, takže rozsudek o rozvodu nabyl právní moci jako kdyby k podání odvolání nedošlo. Tehdy platná úprava (srov. § 222 odst. 1 občanského soudního řádu ve znění před novelou provedenou zákonem č. 30/2000 Sb.) spojovala s podáním odvolání zásadně odložení právní moc napadeného rozhodnutí. Jestliže odvolatel vzal odvolání zpět, zastavil odvolací soud řízení podle § 207 odst. 2 o.s.ř., a protože rozhodnutí odvolacího soudu v takovém případě nemělo žádného vlivu na účinky napadeného rozhodnutí, vycházel zákon z toho, že právní moc rozhodnutí soudu prvního stupně nastala tak, jako kdyby se nikdo z účastníků (osob oprávněných podat odvolání) neodvolal. Pokud by tedy žalovaná nevzala odvolání proti rozsudku, jímž bylo manželství účastníků rozvedeno, zpět a vyčkala rozhodnutí odvolacího soudu, plnil by jí žalobce soudem vyměřené výživné manželky (minimálně) do rozhodnutí odvolacího soudu po právu. V této souvislosti již odvolací soud správně připomněl, že v době od vydání rozsudku o rozvodu manželství soudem prvního stupně do doby, než o zpětvzetí odvolání rozhodl odvolací soud, zůstala žalovaná v důsledku „zpětného nabytí právní moci“ bez prostředků, neboť výživné manželů zaniká právní mocí rozvodu a žalobu o příspěvek na výživu rozvedené manželky uplatnila žalovaná logicky až poté, kdy vzala zpět odvolání, směřující proti rozvodovému rozsudku. Ani dovolací soud neshledal v počínání žalované v průběhu rozvodového řízení jakékoli prvky spekulativnosti. Skutečnost, že žalovaná se od počátku bránila rozvodu manželství, je s přihlédnutím k okolnostem případu zcela pochopitelná; rozváděné manželství bylo totiž již druhým manželstvím týchž manželů (účastníci spolu uzavřeli manželství po rozvodu svého prvého manželství opětovně), přičemž z tohoto manželství se narodilo mentálně i fyzicky retardované dítě vyžadující zvýšenou péči především ze strany rodičů. Žalovaná podáním odvolání proti rozsudku, jímž bylo soudem prvního stupně

manželství účastníků rozvedeno, ani zpětvzetím tohoto odvolání, nezískala žádný majetkový prospěch. Připomíná-li žalobce, že zpětně ke dni právní moci rozvodu došlo oproti předchozí úpravě k navýšení výživného pro nezletilého K. o 3 000 Kč měsíčně, je nutné zdůraznit, že toto výživné je určeno výlučně ke krytí potřeb nezletilého, a prospěch tímto způsobem mohl získat pouze nezletilý syn účastníků nikoli žalovaná. Namítaná skutečnost, že žalovaná byla v průběhu rozvodového řízení právně zastoupena „a byla jednoznačně pánem svého postupu“ je z hlediska úvah o možné aplikaci ustanovení § 3 odst. 1 ObčZ s odkazem na shora uvedené irelevantní. Přiléhavým není žalobcovo srovnávání úpravy výživného manželky s příspěvkem na výživu rozvedené manželky, neboť zatímco výživné manželky reflexuje zásadně stejnou životní úroveň manželů, u příspěvku na výživu rozvedeného manžela jde jen zabezpečení nutné výživy toho z bývalých manželů, který není schopen sám se živit.

Protože použití korektivu „dobré mravy“ při výkonu práva za účelem dosahování ideje spravedlnosti (aequum en bonum) v konkrétním případě nesmí vést na druhé straně k oslabení principu jistoty (bezpečnosti) občanskoprávního styku, zabýval se odvolací soud správně úvahou, zda žalobci odepřením výkonu jeho práva na vydání bezdůvodného obohacení nevznikne zvlášť citelná finanční či jiná újma. Správně pak dovodil, že nikoli. Jak již bylo výše zmíněno, v případě, že by ke zpětvzetí odvolání proti rozsudku, jímž bylo manželství rozvedeno, nedošlo, plnil by žalobce částku, které nyní představuje bezdůvodné obohacení, žalované po právu a jeho zjištěné osobní a výdělkové poměry by mu to umožňovaly.

Lze uzavřít, že, že odvolací soud nepochybil, zamítl-li žalobu v důsledku aplikace ustanovení § 3 odst. 1 ObčZ a jeho rozsudek je z hlediska uplatněného dovolacího důvodu správný; Nejvyšší soud České republiky proto dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2 věty před středníkem o.s.ř. zamítl.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)
- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti